

NATUUR- HISTORISCH MAANDBLAD

GEMEENTE-SPAARBANK VAN MAASTRICHT

biedt U :

Uitgebreide kosteloze service

***Onbeperkte garantie van de
Gemeente Maastricht***

De hoogst mogelijke rente

Algehele geheimhouding

Hoofdkantoor: Markt 17 te Maastricht.

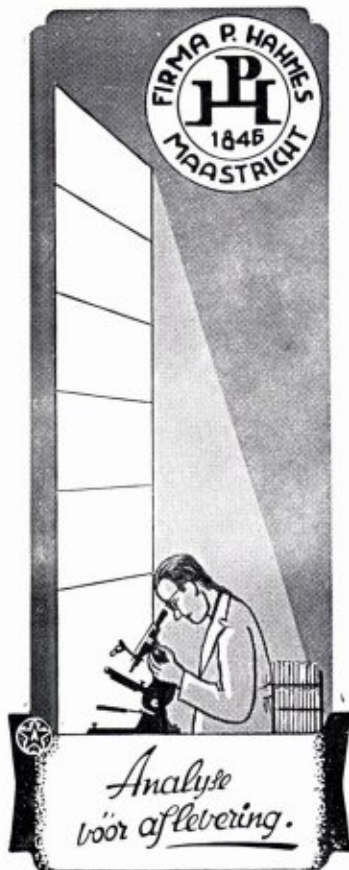
Bijkantoren te:

Maastricht: St. Annalaan 14 en Spoorweglaan 13.

Sittard: Engelenkampstraat 72 en

Valkenburg: L. v. d. Maesenstraat 11.

Rijdende bijkantoren: dienstregelingen gratis op aanvraag.

„FOTOGROEP MAASTRICHT”

*De amateurfotografen-
vereniging waar men
werkt en snel vooruit
komt.*

*

De fotogroep die de laatste jaren veel successen op binnen- en buitenlandse fotosalons boekte met het goede werk van zijn leden.

Vraagt inlichtingen over het lidmaatschap bij het secretariaat :

W. J. VOLDERS, KERAMIEKSINGEL 111

Telefoon 3 00 35

MAASTRICHT

NIEUWE EN OUDE

Natuurwetenschappelijke BOEKEN

Speciaal :
ENTOMOLOGIE
ZOOLOGIE
BOTANIE

leveren op zeer gemakkelijke voorwaarden

GOECKE & EVERS

Uitgeverij - Boekhandel en Antiquariaat voor
Natuurwetenschappelijke Litteratuur

Neue Anschrift : 415 Krefeld, Deutschland
Dürerstr. 13

CATALOGI WORDEN OP AANVRAAG EN ZONDER
OPGAAF VAN STUDIEGEBIED GRATIS TOEGEZONDEN

Natuurhistorisch Maandblad

Orgaan van het Natuurhistorisch Genootschap in Limburg

REDACTIE: R. Geurts: Mevr. Dr. W. Minis-van de Geyn; Dr. P. J. van Nieuwenhoven. **Hoofdredacteur:** Dr. E. M. Kruytzer, Bosquetplein 7, Maastricht.

Voorzitter van het Natuurhistorisch Genootschap: Dr. E. M. Kruytzer, Bosquetplein 7, Maastricht.

Secretaris: Dr. P. J. van Nieuwenhoven, Trianonstr. 13, Maastricht.

Penningmeester: P. Wassenberg, Hertogsingel 78 A, giro 1036366 t.n.v. Natuurhistorisch Genootschap Maastricht.

ADMINISTRATIE: Adreswijzigingen, opgave van nieuwe leden, bestellingen van Maandbladen te zenden aan het Natuurhistorisch Museum, Bosquetplein 7, Maastricht. Telefoon 04400-14174.

Lidmaatschap f 10,— per jaar (gezinscontributie f 12,50). Het Maandblad wordt aan alle leden gratis toegezonden. Prijs voor niet-leden f 15,— per jaar. Afzonderlijke nummers voor niet-leden f 1,25, voor leden f 1,—: dubbelnummers f 2,50 en f 2,—. Auteursrechten voorbehouden.

INHOUD: Aankondiging van de maandvergaderingen, blz. 29. — De foto op de omslag, blz. 29. — Uit eigen kring, blz. 29. — Verzoek, blz. 29. — De natuur in, blz. 30. — Verslagen van de maandvergaderingen, blz. 30. — De Sint Pietersberg op de televisie, blz. 32. — De Sint Pietersberg in de krant, blz. 34. — Het Kathagerbroek bedreigd, blz. 35. — A. Vluggen: Eikelmuisen in het Savelsbos, blz. 35. — Drs. H. Sanders: Hymenoptera aculeata VI, blz. 36. — Boekbespreking, blz. 40.

AANKONDIGING VAN DE MAANDVERGADERINGEN

te Maastricht, op woensdag 6 april 1966
om 19.30 uur in het Museum.

te Heerlen, op woensdag 20 april 1966
om 19.30 uur in het Grotius College,
Akerstraat.

De heer E. van Campen zal dia's
projecteren.

DE FOTO OP DE OMSLAG

Het bedreigde natuurgebied Kathagerbroek in de winter, naar een foto van J. Th. ter Horst. Voor nadere bijzonderheden wordt verwezen naar een artikel in dit maandblad.

UIT EIGEN KRING

Jubilea. Vanaf de oprichting van het Genootschap is de Limburgse clergé hierin steeds goed vertegenwoordigd geweest en zo is het nu nog. In deze maand kunnen wij zelfs de jubilea vermelden van vier geestelijken. Morgen, donderdag 31 maart, zal het 60 jaar geleden zijn, dat Mgr. drs. J. W. Goessens, em. directeur van het Bisschoppelijk College te Roermond, priester werd gewijd, terwijl dat gisteren, dinsdag 29 maart, voor drs. H. J. A. Sanders, professor aan het Theologicum te Roermond, 25 jaar geleden was. De beide leraren, dr. L. J. J. Pop (Rolduc) en drs. J. H. H. Storms (Roermond) herdachten op zondag 20 maart hun 40-jarig priesterschap. Aan allen onze hartelijke gelukwensen.

VERZOEK

Leden, die het Natuurhistorisch Maandblad no. 1 van 1962 willen afstaan aan het Genootschap, kunnen dit laten bezorgen bij de administratie op het museum.

DE NATUUR IN

Programma van de Excursie-Commissie voor Zuid-Limburg.

Datum	Object	Verzamelpunt	Tijd	Leiding
zaterdag 2 april	Bunderbos	Station Bunde	14.30 uur	van Ackooy & van Eck
zondag 3 april				
maandag 11 april	Schin op Geul	Station Schin op Geul	14.30 uur	van Ackooy & Kuijper
zondag 17 april	Geuldal & Heimansgroeve	Kerk Epen	14.30 uur	Hermans & Steins
zaterdag 23 april	Vliet & Waterval	Proosdijpark	14.30 uur	I.V.N.
zondag 24 april		Meerssen		Meerssen

WANDELINGEN VAN HET STAATSBOSBEHEER

De rondleidingen in het natuurreservaat „Savelsbos” zullen in april worden hervat. Natuurgidsen van het Staatsbosbeheer zullen de belangstellenden gratis rondleiden.

Zaterdagmiddag 2 april vindt de eerste wandeling in dit seizoen plaats om vervolgens elke zaterdagmiddag en zondagmiddag, telkens precies om 15 uur te worden herhaald.

Plaats van samenkomst: bezoekerscentrum „Savelsbos”, Moerslag 14, te Sint Geertruid. (langs de weg Sint Geertruid-Eysden).

Ook het natuurplein zal weer worden ingericht. Dit kan ook individueel op elk gewenst uur van de dag worden belopen.

Het Staatsbosbeheer hoopt in april/mei een folder met een beschrijving van het gebied te kunnen uitreiken.

VERSLAGEN VAN DE MAANDVERGADERINGEN

te Maastricht op woensdag 2 maart 1966

Na de opening door de voorzitter deelt Br. Virgilius enige cijfers mede over solitaire *Aculeata*, door hem verzameld in verschillende gebieden van Nederland. In Nederland zijn 623 soorten bekend. Hij bezit er 448 van.

Verzameld in

Helmond	en omstreken	1952	: 168
den Haag	„ „	1953 - 1960	: 145
Amsterdam	„ „	1960 - 1964	: 103
Zuid-Limburg		1965	: 260
Zuid-Limburg Totaal			: 292
Sint-Pietersberg		1965	: 189
Sint-Pietersberg Totaal			: 214

Opvallend zijn dus de hoge getallen die in Zuid-Limburg en speciaal op de Sint-Pietersberg verkregen zijn.

De heer Kemp heeft vogelwaarnemingen:

Op 13 feb. 1966 zwom er bij Oost-Eijsden een wijfje Grote zeeëend (*Melanitta fusca*). De witte vleugelspiegel was duidelijk zichtbaar toen de vogel zich „uitrekte”.

Een mannetje Middelste zaagbek (*Mergus serrator*) in prachtkleed, vergezeld van een wijfje, met duidelijke tweedelige kuif, waren op diezelfde plaats op 19 feb.

Eveneens op 19 feb. zag ik bij Itteren 1 mann. Grote zeeëend (*Melanitta fusca*), 1 mann. Zwarte zeeëend (*Melanitta nigra*), waarbij de gele snavelvlek met knobbel maar geen witte vleugelspiegel waarneembaar waren, 1 mann. en 2 wijfjes Krakeend (*Anas strepera*), waarbij vooral in de vlucht de witte vleugelvlek opviel en verder enkele Kuifeenden (*Aythya fuligula*), Brilduikers (*Bucephala clangula*) en Nonnetjes (*Mergus albellus*), alsmede circa 70 Tafeleenden (*Aythya ferina*).

Veertien Aalscholvers (*Phalacrocorax carbo*)

vlogen in V-formatie naar het N. te Neerharen (B.) op 21 feb.

Drie Aalscholwers vlogen naar het Z. te Oost-Eijsden op 27 feb.

Op 22 feb. waren er ten N. van Roermond 1 Aalscholwer, 1 Scholekster (*Haematopus ostralegus*) en 1 Parelduiker (*Gavia arctica*) met een lichte bloktekening op een gedeelte van de bovenzijde van de gesloten vleugels en een grijze bovenkop en nek.

Eveneens was er 1 Scholekster op 26 feb. ten N. van Stevensweert, verder 1 mann. Grote zaagbek (*Mergus merganser*) in prachtkleed, alsmede 1 Kuifduiker (*Podiceps auritus*) of Geoorde fuut (*Podiceps nigricollis*), in winterkleed, maar helaas te veraf om uit te maken welke van de 2 futen-soorten het nu precies was.

De heer **Buddenberg** zag in de Turfkoelen op 9 febr. een ijsvogel. Langs de weg Vlodrop-Posterholt nam hij op die dag bevorraten op hun nest waar.

Over de mogelijkheid in deze tijd een zingende tuinfluiter te kunnen waarnemen — de heer **Damen** bij het Sportpark Geusselt te Maastricht, ontspint zich een discussie. Onmogelijk is het niet, maar waarschijnlijk is het ook niet.

Dan geeft de voorzitter het woord aan Prof. v. d. **Vlerk**, die hij begroet als een trouwe vriend en een lid van verre. Spreker toonde aan hoe er bij enkele Foraminiferen in de loop van de Evolutie een geleidelijke Involutie van de initiale kamer door de direkt daarop volgende heeft plaats gehad. Aan de hand van een groot aantal exemplaren heeft hij de gemiddelde „graad van involutie” berekend. Hij meent dat deze „graad van involutie” als een indicator van de tijd beschouwd kan worden.

Door deze biometrische wijze van onderzoek wordt tevens de palaeontologie van het dikwijls zo subjectieve vlak (onemigheid aangaande taxonomische vraagstukken) naar een meer objectief gebracht.

te Heerlen op woensdag 9 maart 1966

De vergadering van 9 maart kan men beschouwen als een sluitstuk van die van 9 febr., omdat sommigen die ook iets tot die avond wilden bijdragen hiertoe de gelegenheid ontbrak, wgens tijdgebrek.

Op veler verzoek vertoonde de heer **Sniekers** nogmaals dia's van oude excursies. Vervolgens liet de heer **Bult** een hele serie dia's zien, welke betrekking hadden op natuurleven en landschapschoon. Tevens vertoonde hij een dode Turkse tortel, slachtoffer van het verkeer, welke voorzien was van een ring, verstrekt door het station te Helgoland. Deze ring zal opgestuurd worden, waarna de lotgevallen van de tortel bekend gemaakt zullen worden. Daarna gaf de heer **Bult** een lijstje van vogelwaarnemingen:

Pestvogels	15-XII-1965	Berg a.d. Maas	120 ex.
		op meidoorn	
		Bouwman	
	16-XII-1965	Steinerbos	20 ex.
	15-III-1966	Brunssum	9 ex.
		Lebbing	
Rietgans	december	Stevensweert	60 ex.
		van Pic	
Slechtvalk	16-I-1966	Sittard	
	16-I-1966	Stevensweert	
Wulp	16-I-1966	Stevensweert	5 ex.
		(temp. -7°C.)	
Wilde zwaan	29-I-1966	Buggenum	3 ex.
	19-II-1966	Stevensweert	3 ex.
Nonnetje	29-I-1966	Neer	4 ♀
	30-I-1966	Stevensweert	3 + 6
	19-II-1966	Buggenum	1 + 4
Middelste Zaagbek	6-II-1966	Buggenum	1 + 0
	20-II-1966	Asselt	
Grote Zaagbek	6-III-1966	Asselt	0 + 2
Bergeend	6-II-1966	Euggenum	2 ex.
Geoorde fuut	6-II-1966	Buggenum	2 ex.
	20-II-1966	Asselt	1 ex.
	21-II-1966	Stevensweert	1 ex.
	26-II-1966	Asselt	1 ex.
Bonte strandloper	6-II-1966	Buggenum	1 ex.
	19-II-1966	Stevensweert	14 ex.
Brilduiker	21-II-1966	Asselt	1 + 4
	26-II-1966	Asselt	1 + 1
Blauwe kiekendief	21-II-1966	Asselt	0 + 1
Kemphaan	26-II-1966	Stevensweert	6 ex.
Bontbekplevier	27-II-1966	Asselt	2 ex.
Aalscholwer	19-II-1966	Asselt	1 ex.
Scholekster	21-II-1966	Asselt	1 ex.
	6-III-1966	Stevensweert	2 ex.
		Asselt	2 + 2
Grote zeeëend	26-II tot		
	6-III-1966	Asselt	1 ex.
Parelduiker	19-II tot		
	5-III-1966	Asselt	1 ex.
Tjiftjaf	1-III-1966	Heerlen	

De determinatie van de parelduiker werd vergemakkelijkt doordat in nov. 1965 in België een ijsduiker was waargenomen. (Maandblad 1965, p. 148). De parelduiker bleek opvallend

kleiner te zijn: hij had ongeveer de grootte van een eend, de ijsduiker die van een kleine gans. Verder bleek in het winterkleed van de parelduiker de witte onderzijde boven de „waterlijn” niet geheel ononderbroken te zijn. Bij de vleugelbocht raakte de donkere bovenpartij het water. Dit wordt in Collins Pocketguide duidelijk aangegeven, in tegenstelling met de afbeeldingen in de Vogelgids.

Als de vogel niet fourageerde dreef hij hoog op het water, en was de lichte onderzijde als een witte band boven het water goed waarneembaar. Tijdens het duiken naar voedsel lag hij veel dieper en was bij de staart alleen een witte vlek te zien. Het gebeurde nog al eens dat de duiker lasig werd gevallen door een kokmeeuw. Zo'n aanval pareerde hij met zijn snavel, om vervolgens horizontaal weg te zinken in het water. Even voor hij geheel onder water verdween zette het dier zich af met de ver achter aan het lichaam geplaatste poten. Een lichte beroering van het water verried de plek waar het dier was ondergedoken.

Br. Arnoud deelde mede, dat hij midden in de winter een bruine kikvors waargenomen had in het kleine beekje dat in de Putberg bij Heerlen ontspringt. Hij meent dat de kikkers in dit beekje er geen winterslaap op na houden, omdat het water dat uit de heuvel ontspringt 's winters betrekkelijk warm is, vermoedelijk ongeveer 8°C.

Daarna vermeldde Dr. Dijkstra het volgende: het had flink geregend, daarna volgde er een periode van sneeuw en toen het sneeuwdek weggedooid was, merkte hij in het gazon een eigenaardig heuveltje op. Het had een doorsnede van 15 cm en een hoogte van ongeveer 5 cm. Het bleek uit honderden wormen te bestaan, alle van dezelfde lengte, deze bedroeg zo'n zes cm. In de literatuur vond hij, dat regenwormen, of alleen of in grote kluwens overwinteren. Zoals bekend is komen wormen na heftige regenval naar de oppervlakte, niet zozeer om de verdrinkingsdood, maar eerder om de verstikkingsdood door zuurstofgebrek te ontlopen. Dit zal hier ook gebeurd zijn, echter het is wel eigenaardig dat ze alle bij hun vlucht bijelkaar gebleven zijn.

Tenslotte deelde hij mede, dat in verband met de steeds groter wordende belangstelling voor

de vergaderingen te Heerlen, de ruimte op het Geol. Bureau te klein geworden is om alle bezoekers van een behoorlijke plaats te kunnen voorzien. Voorlopig zullen wij nu vergaderen in het Grotius College. Belangstellenden worden echter aangeraden steeds de aankondigingen van de vergaderingen in het Maandblad te raadplegen. Ook wat de datum en het uur van de bijeenkomst betreft.

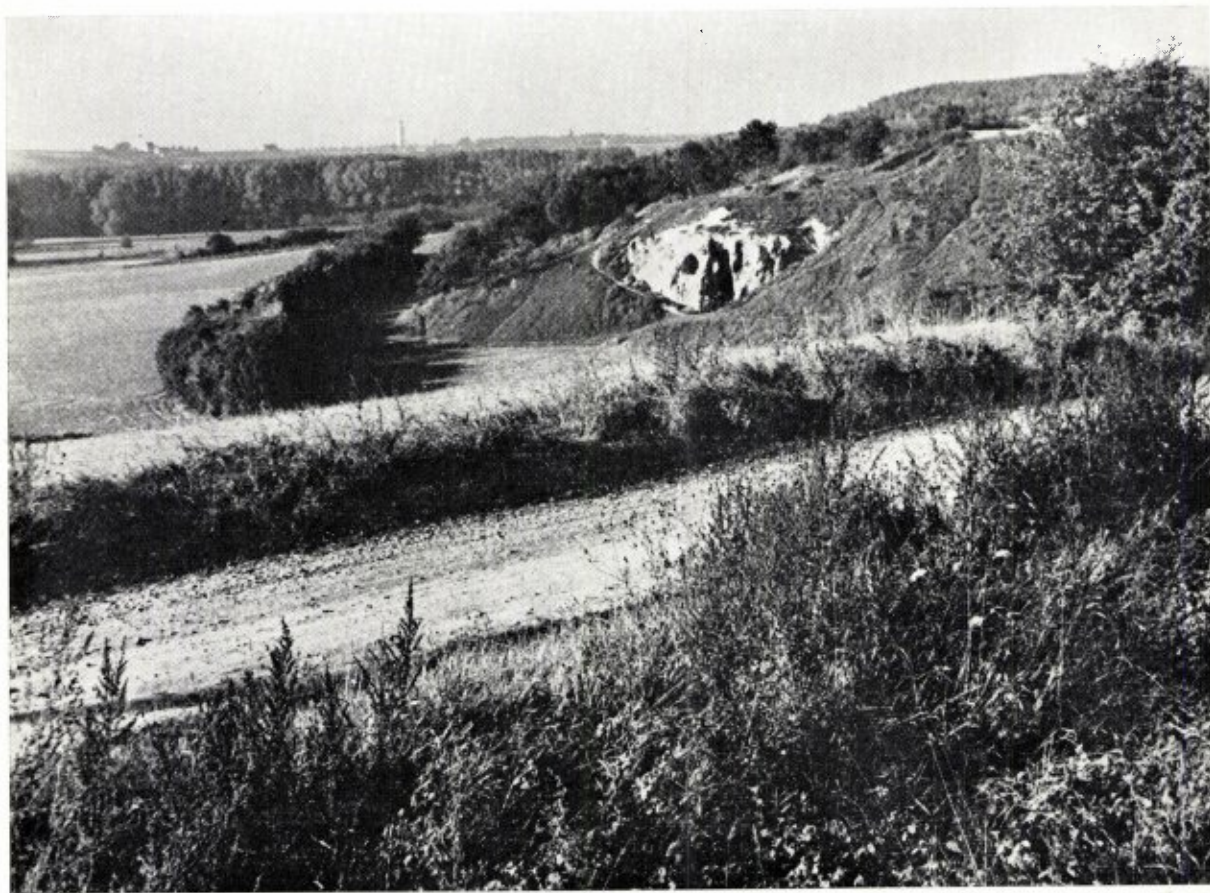
DE SINT PIETERSBERG OP DE TELEVISIE

De Nederlandse Televisie Stichting bracht op 2 maart j.l. in de serie: „Van Gewest tot Gewest” een uitzending, gewijd aan de problemen rond het voortbestaan van de Sint Pietersberg. De samensteller van het programma heeft ernaar gestreefd zowel het standpunt van de industrie als dat van de natuur- cultuur- en landschapbescherming recht te doen weder- varen.

De directeur van de E.N.C.I., Ir. J. M. J. G a d i o t, kreeg het eerste en laatste woord. Als verdediger van het landschap trad op Dr. Ir. H. W. D i e m o n t. Over de flora en fauna sprak Dr. P. J. v a n N i e u w e n h o v e n. Drs. A. W i t l o x zette de problemen uiteen rond de gangenstelsels in de berg.

Ir. G a d i o t bepleitte de noodzaak van de gevraagde nieuwe concessie door erop te wijzen dat de vraag naar cement blijft stijgen; dat de E.N.C.I. daarom een nieuwe, achtste, oven in gebruik moet nemen om de cementmarkt niet te verliezen; dat het bedrijf echter zeker ervan moet zijn dat voor deze nieuwe oven de nodige grondstoffen ter beschikking zullen staan alvorens aan de bouw ervan begonnen kan worden.

De concessie van 1949 is aanvankelijk bedoeld geweest om de E.N.C.I. materiaal te verschaffen voor een cementproductie voor zestig jaar. Door de geleidelijke vergroting van de hoeveelheid cement die jaarlijks geproduceerd wordt is van deze enorme voorraad nu nog maar voor twintig jaar over. Uit cijfers die in de gemeenteraad van Maastricht openbaar zijn gemaakt, blijkt, dat de uitbreiding van de concessie, zoals die nu door de E.N.C.I. is gevraagd, hier voor ten hoogste vijf jaar aan kan toevoegen. Voor het vijf jaar langer produceren

Het Popelmondedal met Duivelsgrot met op de achtergrond het Jekerdal.

Foto: J. Th. ter Horst.

van cement met ter plaatse te winnen en dus goedkope mergel zou het beslist onvervangbare gedeelte van het gangenstelsel Zonneberg moeten worden opgeofferd, alsmede het tot nu toe streng gehandhaafde principe van een gave dalwand aan de zijde van het Jekerdal moeten worden prijs gegeven.

Volgens Ir. Gadiot is de economie zijn sterkste troef! Toch lijkt het ons dat het bedrijf nog wel enkele honneurkaarten achter de hand zal hebben gehouden. Niemand van ons mag dan ook eisen, dat de directeur voor de televisie open kaart zal spelen. Wel mogen wij verwachten dat het College van Gedeputeerde Staten

dat uiteindelijk de beslissing zal moeten nemen, de E.N.C.I. volledig in de kaart zal kunnen kijken, zodat op redelijker gronden geoordeeld zal kunnen worden. Of is grotere economische winst ons hoogste goed?

In de recreatiemogelijkheden die de berg in zijn huidige vorm biedt, zag men weinig heil, zodat de uitvoering van het plan van Ir. Vallen als een winstpunt werd voorgesteld. Maar dat het E.N.C.I.-bos dat destijds op de berg werd aangelegd ten behoeve van de recreatie, niet dan over welhaast onbegaanbare kiezelwegen is te bereiken, daarover werd niet gesproken. En ook niet over de modder en de bergen paardemest,

die de bezoekers van de vermaarde grotten in de berg moeten trotseren, om binnen te komen, gesteld dat zij de weg vinden. Enig comfort in de vorm van een restauratie- of toiletgebouwtje ontbreekt. Desondanks wordt er in het E.N.C.I.-bos op zonnige vrije dagen druk gewandeld, terwijl de V.V.V. per jaar meer dan 30.000 betalende bezoekers door haar gidsen in de berg laat rondleiden. Hoeveel zouden dit er zijn geweest wanneer het bezoek wat meer aantrekkelijk was gemaakt?

Aan het slot van de uitzending gaf Ir. Gadiot eindelijk ook antwoord op de dringende vraag, die nog eens nadrukkelijk werd gesteld door Drs. Witlox, waarom de E.N.C.I. de resten van de berg niet sparen wil door reeds nu naar andere winplaatsen voor mergel uit te zien. Zoals bekend berekenden de Limburgse architecten reeds hoeveel een pijpleiding zou kosten van het plateau van Margraten tot aan het huidige fabrieksterrein. De directeur gaf toe dat dit plan te verwezenlijken is, maar dat er voor de ontwikkeling ervan tijd nodig is. En die is er niet, volgens zijn zeggen!

En dat is, naar ons idee, het meest irrealistische van zijn betoog: Hij vertelde immers eerst dat er momenteel nog voor twintig jaar mergel voorradig is! Wij vragen ons dan ook af, of er, zelfs als er een achtste oven zal worden gebouwd, en die komt er natuurlijk, niet voldoende tijd is om een plan tot ontwikkeling te brengen dat reeds oud is, het plan van de centrale mergelwinning op het plateau van Margraten.

Over het eventueel verloren gaan van werkgelegenheid in Maastricht is helemaal niet gesproken. Kennelijk is deze zwakke argumentatie van Drs. v. d. Meer, waarover wij reeds geschreven hebben, helemaal niet uit de koker van de industrie gevloeid.

Graag willen wij nog met erkentelijkheid opmerken, dat de bespreking van de diverse problemen door de elkaar tegenstrevende partijen in een sfeer van onderling begrip heeft plaats gevonden. Men kan gelukkig nog door de omstandigheden gedwongen worden tot strijd zonder het respect voor de tegenpartij te verliezen!

DE ST.-PIETERSBERG IN DE KRANT

Op 22 maart, dus enkele weken nadat de St.-Pietersberg op de T.V. was te zien geweest, — men zie het voorstaande artikel — verscheen in De Nieuwe Limburger het volgende bericht:

G.S.-beslissing omtrent concessie

HISTORISCHE, BOTANISCHE EN ENCI-BELANGEN VEILIG

Maastricht. — Na een uitgebreide studie van de aanvraag van de ENCI om uitbreiding van de afgraafconcessie voor de St.-Pietersberg ten behoeve van de cementfabricage zijn Ged. Staten in Limburg tot een beslissing gekomen. Volgens het op last van G.S. opgestelde rapport is een oplossing mogelijk, waarbij zowel de historische belangen van het Zonneberg-gangenstelsel en die van het botanisch belangrijke Popelmondedal als die van de werkgelegenheid van de ENCI in hevredigende mate tot hun recht komen. Dit rapport zal worden voorgelegd aan de betrokken autoriteiten en aan de ENCI.

Op dit bericht kunnen wij nu nog geen commentaar leveren. Wanneer inderdaad de door ons verdedigde belangen in bevredigende mate tot hun recht zullen komen, kunnen wij Gedeputeerde Staten in Limburg alleen maar dankbaar zijn voor hun beslissing. Wij zijn zeer nieuwsgierig naar de details, die ons nog niet bekend zijn, en die wij t.z.t. in dit maandblad zullen publiceren.

HET KATHAGERBROEK BEDREIGD

Het bestuur ontving een brief van de afdeling Hoensbroek van het Instituut voor Natuurbeschermingseducatie, waaraan wij het volgende ontlenuen:

Mijne Heren,

Het artikel in het Limburgs Dagblad van 31 januari j.l., waarin de voorzitter van de Hengelsportvereniging „Haal op”, de heer F. Hilgers op de jaarvergadering mededeling doet, dat er een tweede droomvijver zal komen in het moerasgebied te Kathagen met steun van de gemeente Hoensbroek en de Staatsmijnen, heeft ons zeer verontrust.

Niet dat er een tweede droomvijver komt, maar dat deze nu juist gepland is in een gebied dat floristisch en faunistisch gezien uniek is in de gehele Mijnstreek. Waar vindt men hier een gebied waar zo'n uitgebreide flora te vinden is, en waar zoveel vogels broeden?

Het Kathagerbroek krijgt zijn water uit bronnen, en vloeit af naar de Geleenbeek. Door blijkbaar aanwezige verzakkingen van de bovenlaag blijft het water tot op een bepaalde hoogte staan.

Het grootste gedeelte is eigendom van de Staatsmijnen en de kleinere randgebieden, floristisch ook zeer belangrijk, zijn eigendom van particulieren.

Door de steeds verdere verstedelijking van de Mijnstreek wisten wij dat dit natuurgebied eens gevaar kon lopen. Toch kwam ons het krantenbericht als een donderslag bij heldere hemel. Nu staan we voor de keus: Moeten we dit natuurgebied opofferen aan gecultiveerde recreatie, waarvan een klein gedeelte profiteert, of zijn we moreel verplicht dit beetje natuur te behouden voor allen, die de natuur liefhebben en deze willen bestuderen? Tevens zijn we ervan overtuigd, dat het nageslacht ons voor de laatste keus dankbaar zal zijn.

We doen dan ook een dringend beroep op U om al het mogelijke te doen om dit voor de Mijnstreek unieke gebied beschermd te krijgen.

(w.g.): J. Veenendaal; H. F. M. Koster; W. de Veen.

Aan deze brief waren lijsten toegevoegd: een met 198 namen van planten die in dit gebied gevonden zijn. Deze lijst was nog lang niet compleet. Er moeten nog verschillende planten nader gedetermineerd worden. Een andere lijst vermeldde 94 namen van vogels, die in het broek voorkomen, waaronder niet minder dan 55 broedvogels. Wij kennen de plannen voor deze tweede droomvijver niet. Uitvoering ervan behoeft natuurlijk niet het definitieve einde te betekenen van de natuur in dit gebied. Wellicht kan er iets van worden uitgevoerd zodat de oorspronkelijke vegetatie zoveel mogelijk wordt gespaard. Wij vragen de bevoegde autoriteiten deze zaak met uiterste voorzichtigheid te willen behandelen!

EIKELMUIZEN IN HET SAVELSBOS

door A. Vluggen, St. Geertruid,
reservaatbewaker Staatsbosbeheer

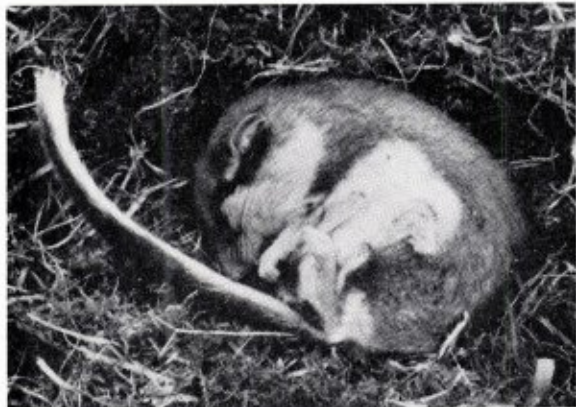
Bij sommige dieren kan hun verspreidingsgebied wel eens op een merkwaardige manier worden vastgesteld. Dit is bijvoorbeeld het geval met *Eliomys quercinus* (L.), de eikelmuis, althans in het staatsnatuurreservaat, dat ik moet bewaken en waar ik o.a. jaarlijks in het broedseizoen de nestkastjes op vaste tijden moet inspecteren. Eikelmuisen zitten graag in deze nestkastjes en zo bleek in 1965 dat in niet minder dan 13 kastjes 15 eikelmuisen zaten.

Verspreid over het gehele natuurreservaat, een langgerekt gebied dat zich uitstrekt van het dorp Cadier en Keer tot de buurtschap Libeek onder Sint Geertruid, waren in 1965 65 nestkasten opgehangen en bij de controle op 11 mei werden de hiervoren genoemde 15 eikelmuisen aangetroffen.

Bij een 2e controle op 12 juni werden nog slechts in 3 kastjes eikelmuisen gevonden. De overige kastjes waren reeds door hen verlaten. De kastjes zijn alle van het type „mezenkast” met een vlieggat met een doorsnede van 39 millimeter, met het deksel aan de bovenzijde. De eikelmuisen die bij deze controle werden aangetroffen waren merendeels reeds wakker. In een der kastjes lagen er echter nog 3 stuks te slapen. Bij het openen van het deksel van dat kastje zag ik namelijk dat door deze eikel-

muizen geen enkele poging werd ondernomen om hun verblijf te verlaten. Over het algemeen bestond het nestmateriaal uit mos en gras. Van boven gezien, dus nadat het deksel van het kastje was gelicht, ziet men slechts één dichte kluwen van nestmateriaal, zodat het op zo'n moment niet mogelijk is om vast te stellen of zo'n kastje in werkelijkheid wel bewoond wordt door eikelmuisen.

Met behulp van een potlood, dat in het nestmateriaal gestoken werd, controleerde ik uiterst voorzichtig de inhoud van het nest en zag toen dat er drie eikelmuisen in diepe slaap in zaten. Deze wijze van controleren (insteken van een potlood in het nestmateriaal) paste ik bij alle kastjes toe. In enkele gevallen sprong de eikelmuis direct bij het openen van het deksel via mijn armen uit het kastje; in andere gevallen

Een eikelmuis in winterslaap
Foto: J. Th. ter Horst

bleken de eikelmuisen wel wakker te zijn maar bleven verscholen in de nestbuidel om pas te reageren als ze door het potlood werden aangeraakt. Opgemerkt kan nog worden dat in voorgaande jaren maar heel sporadisch een eikelmuis bij de periodieke nestkastinspectie in de kastjes werd aangetroffen.

De vindplaatsen

Heel merkwaardig is, dat de eikelmuisen over het gehele reservaat verspreid blijken te zijn, dus aanwezig zowel in het noordelijke als in het zuidelijke deel van het object. Dit kon gemakkelijk worden vastgesteld omdat de hangplaats

van alle kastjes nauwkeurig bekend is en ook staat aangetekend op een kaart. Alle kasten zijn namelijk genummerd en bij de periodieke controle worden alle gegevens per genummerde kast precies genoteerd en later op een staat vermeld. Aan de hand van de kaart met de plaatsen waar de 13 kastjes hangen kan dus precies het verspreidingsgebied worden aangegeven. Deze kaart bevindt zich in het archief van het Staatsbosbeheer. Wij ontlenen hieraan enkele gegevens, die ook de lezers zullen interesseren, nl. dat de eikelmuis geen voorkeur heeft voor een bepaalde boom en dat de gemiddelde hoogte van de nestkastjes 1,20 m bedraagt. Merkwaardig is dat de nog in juni slapend aangetroffen drie eikelmuisen alle in kastjes zaten, die hingen op het NO en het N, dus aan de koude kant.

Buiten deze officiële waarnemingen zijn er nog enkele losse waarnemingen uit 1965, waardoor bevestigd wordt, dat het jaar 1965 een voor de eikelmuisen gunstig jaar is geweest.

Samenvatting

Dit algemeen over het hele reservaat verspreid voorkomen van *Eliomys quercinus* is voor mij een nieuw verschijnsel. Reeds 7 jaren heb ik tijdens elk broedseizoen alle nestkastjes gecontroleerd, waarbij ik in een hoogst enkel geval een eikelmuis in een kastje aantrof.

HYMENOPTERA ACULEATA VI *)

Plooiwespen uit Limburg. (Diptera)

door
H. SANDERS (Roermond)

Uit de grote groep van de aculeata = angeldragende insekten zijn de plooiwespen wel het meest gevreesd. Uit eigen ervaring kent bijna ieder mens de lastige wespen uit de augustusmaand, als men op een terras zit te genieten van wat zoetheid, van een stuk Limburgse vla bij een kop koffie. De wesp, die dan wil meegenieten is in 99 van de 100 gevallen een *Paravespula germanica*; wil men er een Nederlandse naam aan geven, dan heet zij de Duitse wesp.

*) Hymenoptera aculeata V is verschenen in Jrg. 42 (1953), no. 11, blz. 98.

In 1944 maakte G. Kruseman een goede determinatie-tabel voor de Vespidae, dat zijn die soorten, die met velen bij elkaar in grotere nesten tesamen leven, meestal onder de grond. Maar een enkele keer vindt men ook wel zo'n nest hangend in een boom of in een verlaten bijenkorf.

Met de tabel van Kruseman (1944) kunt u de 11 of 12 Nederlandse soorten leren onderscheiden. Sommigen ervan zult u nooit aantreffen, tenzij u intensief gaat verzamelen, en ook dan nog alleen als u veel geluk hebt. Ik bedoel bv. de twee inlandse koekoekswespen.

Maar behalve deze „sociale” wespen zijn er in Nederland nog 37 andere soorten van plooiwesp, die niet in sociaal verband leven. Ze behoren tot de familie der *Eumenidae* of metselwesp. Een beschrijving van deze soorten vinden we in een drietal artikelen van het tijdschrift „De Levende Natuur” oktober, november en december 1952, van de hand van dr. J. Wilcke.

Evenals Kruseman maakte hij determinatie-tabellen om het de Nederlandse entomologen mogelijk te maken deze soorten op een gemakkelijke wijze te onderscheiden. Tevens gaf hij van ieder soort biologische bijzonderheden omtrent de leefwijze en de verspreiding in Nederland. Samenvattend zegt hij op het eind van zijn artikelenreeks: „Van Groningen zag ik slechts 1 soort. Van Drente en Overijssel waren er elk 6 soorten. Daarnaast heeft ook Zeeland er bedroevend weinig, te weten 3. Hiertegenover staan dan het kleine Utrecht met 22, Noordbrabant met 27, Gelderland met 28 en het onvolprezen Limburg met 31 soorten.” (Wilcke 1952 p. 238)

Sinds 1952 is dit aantal door nieuwe vangsten gegroeid tot 36 soorten, waarbij 2 soorten die te beschouwen zijn als nieuw voor de Nederlandse fauna. Hier volgt een overzicht van de gegevens waarover ik beschik na ruim 20 jaar van verzamelen en observeren, voornamelijk rond Roermond, maar tijdens excursies ook in Zuid- en Noord-Limburg.

Vespidae

1. <i>Vespa crabro germana</i>
Christ 1791	vrij zeldzaam
2. <i>Dolichovespula media</i>
(Retz. 1783)	zeldzaam

3. <i>D. n. norwegica</i> (F. 1781)	zeldzaam
4. <i>D. saxonica</i> (F. 1793)	vrij zeldzaam
5. <i>D. s. sylvestris</i> (Scop. 1763)	algemeen
6. <i>Paravespula vulgaris</i> (L. 1758)	zeer algemeen
7. <i>P. g. germanica</i> (F. 1793)	zeer algemeen
8. <i>P. r. rufa</i> (L. 1758)	zeer algemeen
9. <i>Vespula austriaca</i> (Panz. 1794)	1 ♂ Epen 1963
10. <i>Pseudovespula omissa</i>
(Geoffr. 1785)	1 ♀ Houthem 1895
11. <i>Polistes biglumis bimaculatus</i>
(Bisch. 1931)	1 ♀ Nuth 1949

Eumenidae

1. <i>Oplomerus sp. spinipes</i>
(L. 1758)	algemeen
2. <i>Opl. m. melanocephalus</i>
(Gmel. in L. 1790)	zeldzaam
3. <i>Opl. r. reniformis</i>
(Gmel. in L. 1790)	algemeen
4. <i>Gymnomerus l. laevipes</i>
(Shuck. 1837)	algemeen
5. <i>Nannopterochilus ph. phaleratus</i>
(Panz. 1797)	algemeen
6. <i>Microdynerus exilis</i>
(H.-Sch. 1839)	vrij zeldzaam
7. <i>Micr. nugdunensis</i>
(Sauss. 1856)	zeldzaam
8. <i>Nannodynerus dentisquama</i>
(Thoms. 1870)	zeldzaam
9. <i>Nann. orbitalis</i>
(Thoms. 1874)	1 ♂ Houthem 1870
10. <i>Nann. xanthomelas</i>
(H.-Sch. 1839)	zeldzaam
11. <i>Allodynerus floricola</i>
(Sauss. 1852)	niet uit Limburg
12. <i>All. d. delphinalis</i>
(Gir. 1866)	vrij zeldzaam
13. <i>All. Kosii</i>
(Lep. 1841)	vrij zeldzaam
14. <i>Pseudepipona v. variegata</i>
(H.-Sch. 1839)	1 ♀ Roermond
15. <i>Euodynerus D. Dantici</i>
(Rossi 1709)	vrij zeldzaam
16. <i>Euod. quadrifasciatus simplex</i>
(F. 1793)	zeldzaam
17. <i>Ancistrocerus parietum</i>
(L. 1758)	algemeen
18. <i>Anc. claripennis</i>
Thoms. 1874	algemeen
19. <i>Anc. renimacula</i>
(Lep. 1841)	1 ♀ f.n.sp.
Montfort 1953
20. <i>Anc. gazella</i>
(Panz. 1789)	algemeen
21. <i>Anc. ichneumonideus</i>
(Ratz. 1844)	niet uit Limburg
22. <i>Anc. trifasciatus</i>
(Müll. 1776)	algemeen
23. <i>Anc. parietinus</i>
(L. 1761)	vrij zeldzaam
24. <i>Anc. a. antilope</i>
(Panz. 1789)	zeldzaam

25. <i>Anc. nigricornis</i> (Curt. 1826)	algemeen
26. <i>Anc. dusmetiolus</i> (Strd. 1914)	vrij zeldzaam
27. <i>Anc. o. oviventris</i> (Wesm. 1836)	vrij zeldzaam
28. <i>Anc. sc. scoticus</i> (Curt. 1826)	zeldzaam
29. <i>Odynerus murarius nidulator</i> (Sauss. 1856)	zeldzaam
30. <i>Od. cr. crassicornis</i> (Panz. 1798)	zeldzaam
31. <i>Od. alternans</i> (Zett. 1838)	niet uit Limburg
32. <i>Od. elegans</i> Wesm. 1833	algemeen
33. <i>Od. mutinensis</i> (Bald. 1894)	algemeen
34. <i>Od. debilitatus</i> (Sauss. 1856)	vrij zeldzaam
35. <i>Od. connexus</i> (Curt. 1826)	vrij zeldzaam
36. <i>Eumenes c. coarctatus</i> (L. 1758)	1 ♂ f.n.sp. Maastricht 1954
37. <i>Eum. p. papillarius</i> (Christ. 1791)	vrij zeldzaam
38. <i>Eum. p. pedunculatus</i> (Panz. 1799)	algemeen
39. <i>Discoelius zonalis</i> (Panz. 1801)	niet in Limburg

In bovenstaande lijst is de nomenclatuur gevolgd van Blüthgen (1961), terwijl ook consequent de naam gekozen is van de subspecies, die in ons land voorkomen.

Het geheel samenvattend kunnen wij constateren dat de groep van de plooiwespen momenteel in Nederland 50 soorten telt. Hiervan behoren 11 soorten tot de familie der *Vespidae*; in Limburg 11. Tot de *Eumenidae* behoren 39 soorten; in Limburg zijn daarvan 36 soorten waargenomen.

Op enkele bijzonderheden mag nog gewezen worden. Opvallend is dat er zoveel soorten zijn die slechts éénmaal of tweemaal in Nederland zijn waargenomen gedurende ongeveer 100 jaar. Bij de *Vespidae* zijn dat de soorten:

Vespula austriaca 3x, *Ps. omissa* 1x, *Polistes bimaculatus* 1x.

Bij de *Eumenidae* volgens de opgaven van Wilcke (1952, p. 233-237):

Nannodynerus orbitalis 1x, *Pseudepipona variegata* 1x, *Microd. nugdunensis* 2x, *Allod. floricola* 1x, *Anc. dusmetiolus* 2x, *Odynerus alternans* 1x.

Ook de twee soorten die hier als nieuw voor de Nederlandse fauna worden bekend gemaakt zijn slechts 1 keer gevangen. Deze uitermate grote zeldzaamheid voor ruim 20% van alle in-landse soorten moet wel als een *feit* geaccepteerd worden, en kan niet op rekening worden geschoven van een gebrekkige waarneming of van een te geringe belangstelling. Alleen reeds mijn eigen collectie Eumenidae telt (eind 1965) meer dan 600 exemplaren. In één enkel geval lukte het mij van een der bovengenoemde zeer zeldzame soorten de aanwezigheid in groter aantal aan te tonen nl. voor *Anc. dusmetiolus*, Haelen, Swalmen, Maasniel, Vlodrop, Lerop, totaal 18 ♀♀, 9 ♂♂.

De soort werd steeds gevangen op lemen muurwanden en zal dus ongetwijfeld ook in Zuid-Limburg voorkomen. Deze soort had een „bloei” in de jaren 1951-1953, en werd toen sterk geparasiteerd door de goudwesp *Chrysis obtusidens*.

Ik mag *Anc. dusmetiolus* met zeer grote waarschijnlijkheid als gastheer van *Chrysis obtusidens* vermelden — de beide zeldzame soorten werden op dezelfde vindplaatsen gevangen, elders in Nederland niet waargenomen, en kenden een bijna gelijktijdige bloei. Van *Chr. obtusidens* werden in 1953 50 exemplaren gevangen (Parren-Sanders), terwijl voordien maar 1 vangst bekend was Exaeten 1886, onder de naam *Chr. käufelt*. (van Lith 1950 p. 49)

Waarnemingen van enkele zeldzame soorten

Dol. media: is in het hele gebied zeldzaam, 1 ♀ op bloeiende wilg Haelen 22-IV-1947; 3 ♂♂ Haelen, Swalmen; ♀♀ Mook, Roermond.

Dol. saxonica komt sporadisch voor in de beboste gebieden van Zuid- en midden-Limburg; meerdere ♀♀ en ♂♂ van Vaals, Mesch, Lerop, Horn, Meynweg.

Dol. norwegica: wordt door Blüthgen beschouwd als een streng boreo-alpiene soort. Kruseman (1944, p. 212) noemt als vindplaats Putten (Gld) en Paterswolde. Ik bezit 3 ♀♀ van Meynweg, Exaeten, Haelen; 3 ♂♂ van Lerop en Melick. De soort moet m.i. ook in het bosgebied van Vijlen-Vaals te vinden zijn.

Vespula austriaca: de vangst van 1 ♂ Epen

17-VIII-1963 betekent een derde vindplaats voor Nederland.

Oplomerus spinipes en *reniformis*: herhaaldelijk werden door mij cocons van deze twee soorten uitgegraven uit leem. De kweek lukte vrij gemakkelijk. Daarbij werd met zekerheid aangetoond dat *Chrysis viridula* de parasiet is van *spinipes*. Deze *Chrysis* vliegt ook in gezelschap van *reniformis*, maar tot nu toe lukte het mij niet om dit door kweek te bevestigen.

Gymnomerus laevipes: bijna ieder jaar uit braam, de kweek leverde wel diverse sluipwespen maar nooit een goudwesp.

Micr. nugdunensis en *Nann. orbitalis*: zijn mij alleen uit de literatuur bekend, geen eigen vangsten.

Allodynerus delphinalis: ik bezit 11 ♀♀, 5 ♂♂ uit Horn, Heythuisen, Meynweg, Vlodrop, allen gekweekt uit braam. Als parasiet vond ik merkwaardigerwijs *Chrysis mediata*; waarschijnlijk is dit een goede ondersoort, aangezien de type *Chr. m. mediata* vermeld wordt als parasiet van *Opl. spinipes*.

Allod. Rossii: Wilcke (1952) kent van deze soort nog geen vindplaatsen in Limburg. Intussen kon ik de soort op meerdere plaatsen in Limburg aantreffen, ze vliegt voornamelijk op houten schuren. Totaal 24 ♀♀ en 12 ♂♂ van Swalmen, Paarlo, Vlodrop, Exaeten, Heythuisen.

Pseudepipona variegata (= *herrichii* Saus.): behalve in Rozendaal 1 ♀ (zie Wilcke 1952) blijkt uit Blüthgen (1961 p. 133) dat deze soort 1 x gevangen is te Roermond (door wie?).

Euod. Dantici: een kolonie van deze prachtige wesp in oude weipalen (Melick) ging door industrialisering totaal verloren. Uit de jaren 1950-1953 bezit ik van deze vindplaats 12 ♀♀, 10 ♂♂.

Anc. renimacula: deze soort is goed kenbaar aan de gele niervlekken van het propodaeum. De vangst ervan is wel verrassend, omdat het verspreidingsgebied rond de Middellandse zee ligt, met enkele verspreide vangsten in Midden-Europa.

Anc. claripennis: ik bezit een ♀ dat gestylo-piseerd is. Stylovisering treedt in het door mij onderzochte gebied herhaaldelijk op bij de *Andrena*'s, minder vaak bij *Halictus*. Bij de plooiwespen is het in Nederland een grote zeldzaamheid, ik beschik nl. over geen enkel gegeven uit

de literatuur. De naam van de parasiet is vermoedelijk *Pseudoxenos Schaumii* Saund. (Vergelijk: Ulrich 1927 p. 89; en Blüthgen 1961, p. 166 en 170)

Anc. scoticus: een zeldzame soort van de Melicker-heide; is met de ontginning van dit heidegebied verdwenen, 1 ♀ en 8 ♂♂.

Odynerus debilitatus en *connexus*: twee zeldzame soorten volgens Wilcke (1952, p. 233). Beide soorten werden in aantal van verschillende plaatsen door mij gevangen. *Od. debilitatus* 20 ♀♀, 4 ♂♂ is minder zeldzaam dan *Od. connexus* 8 ♀♀ en 1 ♂, op oude palen maar ook uit riet gekweekt (Haelen 1952).

Eumenes coarctatus: de vangst van het ene ♂ is van de Pietersberg 19-VI-1954.

Eum. papillarius: is wel cultuurvolgend; ik ving de soort in tuinen, Roermond, Maastricht en Echt.

Eum. pedunculatus: hoort voornamelijk thuis in heidegebieden.

Van de volgende soorten werden exemplaren gevangen in de tweede helft van augustus of zelfs in september, waardoor waarschijnlijk wordt dat zij in 2 generaties optreden: *Allodynerus Rosii* ♀ 23-IX-1965; *Anc. gazella* ♀ 3-IX-1964; *Anc. parietum* ♂ 21 en 23-VIII-1964; *Anc. trifasciatus* ♀ 3-IX-1964, ♀ 22-IX-1965; *Anc. nigricornis* ♂♂ op 15 en 23-IX-1965; *Od. elegans* ♀ 23-VIII-1963; *Od. debilitatus* ♀ 30-VIII-1961; *Od. mutinensis* ♀ 23-VIII-1949; *Eumenes pedunculatus* ♀ en ♂ 19-VIII-1950.

Summary

Discussion of the distribution of the Vespidae and Eumenidae in Limburg. (in the south of the Netherlands)

An enumeration of the more important data is given.

Ancistrocerus renimacula Lep. and *Eumenes coarctatus* L. are new to the Dutch fauna. *Chrysis obtusidens* Duf.-Per. probably parasitizes on *Ancistrocerus dusmetiolus* Strnd. *Chrysis mediata* Lins. (in a new subspecies?) was bred from *Allodynerus delphinalis* Gir. (ex rubo)

Finishing the article nine species are mentioned, captured in the month of August and September (a second generation?)

Litteratuur

1. Kruseman, G. 1944: Nederlandsche sociale wespen en hun koekoekswespen. (Ent Ber.d.XI no. 260)
2. Wilcke, J. 1952: De Nederlandse metselwespen, (De Levende Natuur, jrg. 55)
3. Blüthgen, P. 1961: Die Faltenwespen Mitteleuropas. Berlijn.
4. van Lith, J. P. 1950: Chrysis käufeli. (Publicaties van het Natuurhistorisch Genootschap in Limburg, r. III) Maastricht.
5. Ulrich, W. 1927: Strepsiptera. (Biologie der Tiere Deutschlands) Berlijn.

BOEKBESPREKING

Ons Krijtland Zuid-Limburg II. Geologische geschiedenis van Zuid Limburg door B. J. Romein. 80 bladz. met vele illustraties. Wetenschapp. Meded. no 61 van de K.N.N.V., 1966. Prijs f 3,75, voor leden van de K.N.N.V., Natuurhist. Gen. in Limburg en Ned. Geol. Ver. f 3,—. Te bestellen door storting of overschrijving van het bedrag op postrekening 13028 van het Bureau van de K.N.N.V. te Hoogwoud, met vermelding W.M. 61. Ook verkrijgbaar in het Natuurhistorisch Museum te Maastricht.

Dit boek is zeer welkom. Sinds het verschijnen van „De bodem van Zuid-Limburg” van Jongmans en Van Rummelen in 1937 — al lang uitverkocht — is er geen algemeen samenvattend boek verschenen over de geologische geschiedenis van Zuid-Limburg. Thans zijn we weer gelukkig zover. Gelijk dat van 1937 is ook dit boek de vrucht van rijke ervaring, geschreven door een bekwame geoloog — de schrijver is conservator van het Geologisch Bureau te Heerlen — en bovendien geschreven in duidelijke, bevattelijke taal. Worden er echte vaktermen gebruikt, dan verwijst de schrijver voor de verklaring er van naar hoofdstuk IX: „Verklaring van enkele vaktermen”. Men raadplege ook steeds de figuren. Wanneer men bij het beknopte overzicht van de geologische perioden, zoals wij dat vinden in de Inleiding, niet telkens de kaartjes van de land- en zeeverdeling raadpleegt, dan raakt men op de wandeling door het geologisch verleden beslist de weg kwijt. Ik vind het sympathiek, dat de schrijver de inleiding besluit met de portretten van pioniers van het geologisch onderzoek in het Zuiden, twee uit de vorige eeuw — Staring en Binkhorst van den Binkhorst — en twee uit deze eeuw, Jongmans en Van Rummelen.

Uitvoerig komt dan onze oudste formatie, het Carboon, aan de beurt, dat onmiddellijk gevolgd wordt door een hoofdstuk over de „oude” tektoniek van Zuid-Limburg, dat noodzakelijk is voor het goede begrip van de bouw van het carbonisch „grondgebergte”. De „jonge” tektoniek, die de bewegingen uit latere perioden tot onderwerp heeft, komt aan het einde van dit boekje ter sprake.

Het spreekt vanzelf, dat in „Ons Krijtland” het Krijt een goede beurt krijgt. Ik heb alle bewondering voor de behandeling van dit stuk aardgeschiedenis, dat 120-70 miljoen jaren achter ons ligt. Toch heb ik voor dit hoofdstuk een wens, nl. deze, dat de schrijver bij een volgende uitgave gaat werken met tussengevoegde opschriften. Dan overziet men het geheel beter. Bovendien zou een rechtstreekse verwijzing naar fig. 51 achter in het boek (De indeling van het Zuid-Limburgse Krijt en Oud-Tertair) zeker gewenst zijn.

Dan volgen Tertair en Kwartair, deze wel met tussengevoegde opschriften.

Dit is een zeer goed boek. Voor wie is het geschreven? Het antwoord op deze vraag heb ik ongeveer kunnen vinden in het „Woord vooraf”. Toch heb ik mijn oor nog eens te luisteren gelegd bij een der redactieleden, die mij zeide, dat dit boek bedoeld was voor de zeer geïnteresseerde leek in de geologie, die het boekje thuis rustig moet lezen en dan gebruik moet maken van de komende deeltjes uit deze serie, waarvan het eerste reeds verschenen is. Dan zal deze serie volkomen beantwoorden aan het doel van de redactie, die wij met deze uitgave van harte feliciteren. K.

Geïllustreerde flora van Nederland. Handleiding voor het bepalen van de naam der in Nederland in het wild groeiende en verbouwde gewassen en van een groot aantal sierplanten met meer dan zesduizend figuurtjes door E. Heimans, H. W. Heinsius en Jac. P. Thijsse. 21e druk, bewerkt door prof. dr. J. Heimans, met medewerking van J. H. Kern, Dr. G. Kruseman en Th. J. Reichgelt. 1182 bladz. W. Versluys N.V. Amsterdam-Antwerpen 1965. Prijs geb. f 18,—

Het is overbekend dat vele planteliefhebbers graag van deze flora gebruik maken, omdat zij er zo goed mee overweg kunnen. Dat is een niet gering compliment voor een flora. Even belangrijk is echter ook de eis, dat de flora wetenschappelijk verantwoord is. Daar hoeven wij ons ook geen zorg over te maken, daar deze flora al sinds jaren bewerkt wordt door prof. J. Heimans, die zich bovendien de medewerking verzekerd heeft van enkele bekwame botanici.

Tussen deze en de voorgaande druk bestaat niet veel verschil. Slechts enkele verbeteringen zijn aangebracht. Verder is er een betere papiersoort gebruikt, zodat de tekeningen zeer goed tot hun recht komen.

Beginnende gebruikers van deze flora wil ik er op wijzen, dat de flora sinds 1942 bevat een hoofdstuk: „De flora als inleiding tot de bijzondere plantkunde”, gevolgd door een determineertabel van Nederlandse plantengesellschaften, waardoor deze flora geworden is een handboek voor de algemene vegetatiekunde van Nederland.

Wanneer iemand met deze flora een plant niet kan determineren of moeilijkheden heeft met een plant, dan kan hij die plant zenden aan prof. dr. J. Heimans, Quinten Massijsstraat 4. Amsterdam-Z. K.

Stichting
**HET
LIMBURGS
LANDSCHAP**

Natuur en Landschap zijn steeds onafscheidelijk verbonden en beider belangen gaan altijd samen. Door bescherming van het landschap wordt ook de planten- en dierenwereld in bescherming genomen. Steunt daarom de Stichting „Het Limburgs Landschap in haar streven en geeft U op als contribuant aan het secretariaat. Minimum bijdrage per jaar f. 10.- over te maken op postgiro no. 103.86.04

Secretariaat:
**DEKEN VAN OPPENSINGEL 23 - TELEFOON 04700-7868
VENLO**

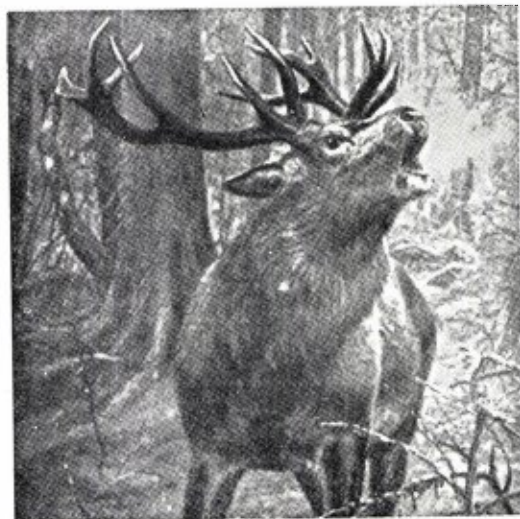

HET BIER WAAR LIMBURG TROTS OP IS

GOFFIN-DRUK
KWALITEITS-WERK

WIJ DRUKKEN OOK DIT BLAD

*C.V. DRUKKERIJ v/h CL. GOFFIN
NIEUWSTRAAT 9 - TEL. 12121 - MAASTRICHT*

Ministerieel erkend

**ZOÖLOGISCH
PREPARATEURS-BEDRIJF
EN VELLENBEREIDERIJ**

Jac. Bouten (v.h. Leo Bouten)
Industrieterrein de Veegtes, Venlo, Tel. 2303

ANTIQUARIAAT A. KOK

Oude Hoogstraat 4 en 10 Amsterdam
Telefoon 020-221012 en 239230

*In- en verkoop van boeken
op elk gebied*

Onze catalogus wordt U gratis toegezonden. Een briefkaart of telefonische aanvraag, met vermelding van gewenste rubriek is voldoende.

VOOR MAASTRICHT
UW HOTEL

* BEAUMONT *

*

STATIONSTRAAT
TELEFOON 04400-16285

HET MAANDBLAD

"BLIIDORP
GELUIDEN"

ZAL OOK U INTERESSEREN!

Het brengt U artikelen over het doen en laten van allerlei exotische dieren zoals dat in een diergaarde van nabij kan worden gadegeslagen en over uitheemse gewassen in hun omgeving.

De kosten bedragen slechts f 1.90 per jaar. Proefnummer wordt U op aanvraag gaarne toegezonden.

STICHTING KONINKLIJKE
ROTTERDAMSE DIERGAARDE

Tel.: 82965
Giro: 384741

Bezoekt de toonkamers der

Alle elektrische toestellen, die de huisvrouw het werk kunnen verlichten, zijn aldaar, zonder verplichting tot kopen, in werking te zien.

Zeer ruime sortering wasmachines, wascentrifuges, fornuizen, komforen, stofzuigers, koelkasten, kachels, strijkijzers, enz. enz.

MAASTRICHT, Wolfstraat 20
ROERMOND, Neerstraat 40
VENRAY, Paterstraat 23

ZEER GUNSTIGE
BETALINGSVOORWAARDEN